

LIBYA'DA NELER OLUYOR?

Taner Altun & Talha Keskin

INSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Altun, Taner & Keskin, Talha. "Libya'da neler oluyor?", İNSAMER, 15.04.2019.

Libya'da muhalif askerî lider Halife Haftar'ın geçen hafta Trablus'u ele geçirmek üzere yaptığı hamle, ülkede devrim sonrasında suların kolaylıkla durulmayacağını gösterdi. Libya'da 2014 yılında başlayan iç çatışmalar halen devam ederken, uluslararası güçlerin bu kaosu fırsata dönüştürme çabaları da dikkatlerden kaçmıyor.

Bilindiği gibi 2015 yılında Libya'da çatışan taraflar arasında Birleşmiş Milletler (BM) gözetiminde Fas'ta bir anlaşma imzalanmış ve bu anlaşmayla belirli oranda uzlaş sağlanmıştı. Ancak sahada çatışmaların devam etmesi üzerine bu kez Şubat 2019'da Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) Abu Dabi şehrinde Başbakan Fayiz Serrac ve ülkedeki muhalif lider Halife Haftar arasında bir görüşme daha

gerçekleşti. Bu görüşmede taraflar arasında şu konularda anlaşma sağlandı:

1. BM'nin organize edeceği Libya Barış Toplantısı'na tam destek verilmesi,
2. Geçiş döneminin sona erdirilmesi ve 2019 yılı içerisinde seçim yapılarak ülkede tek hükümetin kurulması,
3. Ülkeyi seçime götürecek yeni bir hükümetin ve yeni bir askerî sistemin kurulması, bunun için de;
 - a. Fayiz Serrac'ın başbakan olması,
 - b. Başbakanlık Meclisi üyelerinin sayısının üçe düşürülmesi; diğer iki üyenin de Bingazi ve Fizan bölgelerinden seçilmesi,

INSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

4. Halife Haftar'ın Genel Komutan olarak kalması, ancak Başbakan'a karşı sorumlu olması; Başbakan, Ordu Komutanı, İçişleri Bakanı ve Dışişleri Bakanı'ndan oluşan Askerî Meclis'in oluşturulması. Askerî Meclis'te toplantı yapılabilmesi için bütün üyelerin katılımının sağlanması ve veto hakkının Başbakan'da olması.

BM, Libya Barış Toplantısı için tarih ve yeri henüz duyurmamış olsa da ülkede bu maddeler çerçevesinde hazırlıklar yapılıyordu. Herkesin barış için hazırlık yaptığı bu süreçte Libya'nın tamamına hâkim olmak isteyen Halife Haftar, ülkenin doğusunda bulunan Abdullah Sini hükümetini devireceğini ve böylece ülkede tek bir hükümetin kurulmasını sağlayacağını, kendisinin de bir ay içerisinde ya barışçıl şekilde yahut savaşarak Trablus'a gireceğini duyurdu. Haftar, bu çıkışının hemen akabinde Kral Selman Bin Abdülaziz'in davetiyle Suudi Arabistan'a resmî bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyaretin ardından Trablus'ta bulunan silahlı güçlere teslim olmaları için iki hafta süre verdiğini açıklayan Haftar, aksi takdirde bölgeye yönelik operasyon başlatacağını duyurdu. Haftar'ın bu hamlesinin Suud ziyareti ve BM'nin Libya Barış Toplantısı'nın 14-16 Nisan'da Gadames şehrinde yapılacağını açıkladığı dönemde olması oldukça dikkat çekicidir.

Haftar'ın Son Hamlesi

Libya'nın tamamına hâkim olmak isteyen Haftar, Abu Dabi görüşmelerinde varılan anlaşma uyarınca sivil iradeye tabi olmayı kişisel hırsları nedeniyle kabul etmek istemiyor. Fizan'a yönelik yaptığı operasyona uluslararası destek bulması da bu desteğin devam edeceği kanaatine kapılmasına sebep oldu. Haftar ayrıca Libya'nın batısında bulunan bölünmüş durumdaki silahlı güçlerin (Fayiz Serrac'a karşı olan ve Serrac'ı destekleyen gruplar) arasındaki

çatışmaların onları zayıflattığını ve aralarındaki düşmanlıktan dolayı birlikte hareket etmeyeceklerini, buna karşın ülkenin batısındaki bazı güçlerin de kendisini destekleyeceğini düşünüyordu. Hem Fizan bölgesinde hızlı bir şekilde hâkimiyet sağlamış olmanın verdiği moral hem halkın şehirlerde fazla yıkım yaşanmaması için hemen teslim olacağına inanması hem de dış destek alacağını düşünmesi, Haftar'ı Trablus'a karşı harekete geçiren en önemli motivasyon kaynağı oldu. Zira Haftar, önümüzdeki haftalarda düzenlenmesi planlanan Libya Barış Toplantısı'nda masadaki en güçlü adam olmak istediğinden toplantıya mümkün olan en geniş toprağa hâkim olarak katılmayı hedefliyor.

Libya'nın Cufra, Mizde, Şufeyrim gibi bölgelerini operasyon merkezi olarak seçen Haftar, Libya'nın batısında bulunan şehirlerdeki silahlı unsurlardan bazılarını da çeşitli yollarla kendisine bağlayıp bağlılıklarını sağlamak istiyor. Bu konuda da özellikle Bin Velid, Giryana, Tarhuna, Verşufanna Surman ve Subrata şehirlerine güveniyor. Bu şehirlerin ortak özelliği ise devrik lider Muammer Kaddafi'ye olan sevgi ve bağlılıklarını halen sürdürüyor olmaları. Haftar, buralardaki güçlerin kendisine bağlılıklarını bildirmelerinden sonra Trablus'a operasyon yapmayı planlıyordu. Operasyonun başarısız olması durumunda ise, bu güçler şehirlerdeki merkezlerini Libya Barış Toplantısı sonuna kadar tutmaya devam edecekti. Son operasyonda Haftar'ın askerî gücünün belkemiğini oluşturan başlıca unsurlar şunlar oldu:

1. Libya'nın batısında bulunan aşiretlerin ve silahlı grupların askerleri,
2. Kaddafi'nin eski güçleri,
3. Afrika'dan getirttiği paralı askerler,
4. Mısır ordusundan subaylar,
5. Fransa'nın lojistik desteği,
6. BAE'nin lojistik, askerî ve maddi desteği.

Halife Haftar'ın Başarısızlığı

Libya'da bugün gelinen noktada Halife Haftar -hedef ve stratejileri karşılaştırıldığında- amacına ulaşmaktan oldukça uzak olduğu görünü-

yor. Haftar'ın yukarıda belirtilen hedefleri ve stratejilerinin ne oranda gerçekleştiğini şöyle özetlemek mümkün:

Hedef ve stratejisi	Sonuç
Libya Barış Toplantısı'na güçlü girmek	Halife Haftar BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in Trablus'ta bulunduğu gün Trablus'a operasyon başlattı. BM Genel Sekreteri de bu şartlar altında Libya Barış Toplantısı'nın yapılamayacağını açıkladı. Böylece Haftar için çatışma süreci uzamış oldu. Bu da maddi ve askerî olarak Haftar'ı zorlayacak bir durum.
Halkın şehirlerin yıkılmasını istemediği düşüncesi	Serrac güçleri çatışmaları şehir dışına taşımayı başardı ve Haftar'a destek veren güçler, merkezlerinde vurularak dışarı çıkmaları engellendi. Bu durum karşısında Haftar güçleri kendi bölgelerinde çatışma olmaması için geri çekilmeye veya teslim olmaya başladılar.
Kendisine bağlı komutanlar	Bazı komutanlar Haftar'a bağlılıklarını bildirdiler (Giryana'da Ali Duab gibi) ama bu, Haftar'ın beklediği gibi çok büyük bir gücün bağlılığı olmadı. Serrac güçleriyle kıyaslandığında Haftar destekçileri oldukça zayıf kaldı.
Libya'nın batısındaki bölünmüşlük	Haftar'ın Trablus'u alma ihtimali, bölgedeki bütün güçleri Fayiz Serrac'ın etrafında topladı. Serrac da Ortak Askerî Operasyon Birimi kurarak bu güçleri tek çatı altında bir araya getirdi.
Fizan Operasyonu ile gelen destek	Halife Haftar bu operasyonu Serrac hükümetine karşı değil, aksine hükümete yardımcı olmak için gerçekleştirdiğini ifade etmişti. Bu süreçte Serrac da kendisine destek vermişti. Ancak operasyonun doğrudan Serrac hükümetini hedef alması, Haftar'a beklediği büyük desteği getirmedi.
Dış destek beklentisi	Mısır ve BAE Haftar'a maddi destek verse de Suudi Arabistan'daki Şeyh Rabi' Medhali'nin liderliğini yaptığı Medhali hareketinin Trablus'taki silahlı güçleri (Kuvvet-i Rada') Halife Haftar'a karşı savaşıyor. Ayrıca Rusya'nın Haftar üzerinden Libya'da etkin olmaya çalışması da Batılı ülkeleri tedirgin ettiği için Haftar'a destek olmuyorlar.
Fizan'ı hızlıca alması	Fizan'da halk -sayıca az bir nüfusa sahip olduklarından- Haftar ile çatışmadı; ancak Murzuk'ta yoğun çatışmalar yaşandı. Trablus bölgesinin Fizan bölgesinden tamamen farklı olduğunu anlayamayan Haftar, burada bölge halkından göstermelik bir biat alarak şehre girmeden geri çekildi.
Libya'nın tamamına hâkim olma	Haftar güçleri birkaç bölgede sıkışmış durumda; Giryana ve Subrata bölgelerindeki yollar da Serrac hükümetinin kontrolüne geçti. Bu sebeple Haftar bu bölgelerdeki güçlerine destek yollamakta zorlanıyor.
Kaddafi güçlerine ve sempatanlarına olan güven	Bu kesim üzerinde kısmen etkili olundu. Ancak can alıcı yerlerden olan Trablus'a yakın Verşufanna'da Komutan Mesut, Haftar'a karşı savaştı ve Haftar için savaşan 100'den fazla askeri esir aldı. Askerî açıdan zayıf olan Verşufanna'yı Trablus güçleri kontrol ediyordu. Haftar, Bin Velid ve Tarhuna'da beklediği desteği kısmen de olsa buldu. Ancak göz ardı ettiği en önemli şey, Kaddafi güçlerinin kendisini bir basamak olarak gördükleri. Onların Haftar'ı ülkenin tek lideri konumuna getirecek bir çalışma içerisinde olması mümkün değil. Hatta Haftar başarılı olursa bir sonraki çatışmanın Haftar ile Kaddafi unsurları arasında olacağına şüphe yok.

Halife Haftar'ın Kayıpları

Halife Haftar'ın kayıplarını askerî, siyasi, psikolojik ve toplumsal kayıp olarak dört aşamada ele almak mümkün. Buna göre:

Askerî kayıplar

- Halife Haftar'a bağlı 435 asker öldürüldü, 246 asker esir alındı; aralarında Haftar'ın kız kardeşinin oğlunun da bulunduğu beş subay yakalandı. Ayrıca BAE ve Mısır tarafından sağlandığı iddia edilen 21 zırhlı araç, 51 top, 203 roket ve onlarca askerî araç ele geçirildi.
- Mısırata güçlerinden Halbus grubu Cufra'daki askerî üsse saldırdı. Haftar'ın yeğeni de bu saldırıda esir alındı.
- Serrac hükümeti karşı hamle yaparak Libya şehirlerini temizlemek için "Gazap Volkanı" adıyla bir operasyon başlattı. Burada kastedilen şehirlerin Libya'nın batısındaki şehirler olduğu ifade ediliyor.
- Fizan bölgesindeki Tebuların da Haftar'a karşı operasyona başladığı haberleri geliyor.
- Mısırata güçleri büyük bir askerî grupla meşru bir şekilde Trablus'a girdi. Bu durum Halife Haftar için ciddi bir kayıp anlamına geliyor; çünkü Trablus'u aldığı anda kendisini destekleyeceğini düşündüğü güçlerin hiçbir etkinliği kalmamış oldu.

Siyasi kayıplar

- Başbakan Fayiz Serrac'ın desteğini kaybetti. Serrac bu saldırılara kadar Haftar aleyhine tek bir konuşma dahi yapmamışken bugün kendisine bağlı bütün askerlere Haftar'a karşı savaşmaları için emir verdi; hatta askerî savcılıktan Halife Haftar'ın tutuklanması için emir çıkardı.
- Serrac hükümetine saldırdığı için uluslararası meşruiyeti tehlikeye düştü. Ayrıca bugüne ka-

dar Trablus'taki Serrac hükümetini tanımayan devrimciler, bu operasyonla Trablus hükümetini desteklemeye başladı. Serrac da kurduğu Ortak Askerî Operasyon Birimi'ne bu güçleri de dahil etti. Böylece devrimci güçler de meşruiyet fırsatı yakalamış oldular.

Sosyal kayıplar

- Tek adam olarak hareket eden Halife Haftar, sergilediği güçlü imaj sebebiyle halk tarafından eleştirilmiyordu, ancak bu operasyonda istediğini elde edemeyen Haftar'ın güçlü karizması bir hayli sarsıldı.
- Libya'nın batısında Serrac'ı destekleyenlerle karşı olanlar arasında husumet vardı. Aynı şekilde şehirler de kendi aralarında husumet yaşıyordu. Ancak Halife Haftar'ın başlattığı son operasyon, herkesi Serrac'ın etrafında birleştirerek toplumsal bir birliktelik oluşturdu.

Psikolojik kayıplar

- Halife Haftar'ın amacına ulaşamaması karşıt güçleri umutlandırdı.
- Suud istihbaratına bağlı Medahilelerin Trablus'ta Haftar'a karşı savaşması; Suud'un da bu operasyonu desteklemediği ve Kral Selman'ın Haftar'ı tuzağa düşürdüğü yorumlarına sebep oldu.

Serrac Güçleri

Serrac hükümetini destekleyen onlarca grup bulunuyor. Bu grupların en önemlileri şunlar:

Usame Cuveyli: Zintanlı bir komutan. Başbakan Serrac tarafından Fizan bölgesini ve diğer bazı bölgeleri korumakla görevlendirildi. Halife Haftar'ın haftalar önce yaptığı tehdidi önemseyerek hemen Mısırata ve Zintan güçlerini kendi komutasına almak için çalışmalara başladı. Cuveyli bu sayede Haftar'ın operasyonundan önce hem kendisine bağlı güçleri hem Mısıratalı

bazı güçleri hem de Zintan'ın önemli güçlerini tek çatı altında toplamayı başardı.

Halbus Güçleri: Bu büyük grup özellikle Kaddafi'nin para kasası olarak bilinen Ali Dubeybi tarafından destekleniyor. Ali Dubeybi, Katar'da bulunan Şeyh Ali Sallabi ile birlikte hareket ediyor. Dolayısıyla bu güçlerin arkasında Katar bulunuyor.

Marsa Güçleri: Serrac hükümetiyle mesafeli bir ilişkisi olan Mısıralı bu grubun gücü, Halbus Güçleri'ne denktir.

İmad Trablusi: Haftar ile ortak hareket eden Zintanlı bir gruptur. Ancak şu an için Serrac hükümetinin yanında çatışmalara girmektedir.

Bünyan El Marsus: Birçok askerî gücün toplanmasıyla oluşan Mısıralı bir kuvvettir. Bu grup Sirte şehrini DAES'ten kurtarmıştır.

Trablus Devrimcileri: Serrac hükümetine muhalif olan gruplarla çatışmış bir gruptur. Trablus'un Tacura merkezini kontrol eden grubun liderliğini Heysem Tacuri yapmaktadır. Tacuri maddi çıkarlarına göre hareket eden biridir. 2018 yazında Trablus'ta yaşanan çatışmalar esnasında BAE'den maddi destek almış olduğundan Medahili olan Kuvvet-i Rada'ya tabi olduğu söylenmesine rağmen son operasyonlarda Haftar'a karşı savaşmıştır.

Kuvvet-i Rada': Trablus'ta Mitiga Havaalanı'nı ve Serrac hükümetinin merkezini koruyan grubun liderliğini Abdurrauf Kara yapmaktadır. Medahililerin en güçlü silahlı grubudur. Suud ve BAE tarafından desteklenmektedir. Ancak bu grup ilk defa Trablus dışındaki bir bölgede Haftar'a karşı çatışmalara girmiştir. Son olaylara kadar kendisine saldırı olmadığı müddetçe herhangi bir çatışmaya girmekten kaçınmıştır.

Ğinniva Grubu: Bu grup köken olarak Zintan'a yakın Kikle bölgesindedir. Zintan ile yaşadıkları çatışma sonucu Kikle şehrinde bulunanların tamamı Trablus'a sürülmüştür. Trablus'a gelen halkı korumak için Abdullah Kikli kendi askerî birliğini oluşturmuştur. Şu an için Zintan güçleri dahil diğer güçlerle Haftar'a karşı ortak hareket etmektedir.

Seyyar Güçler: Amaziklerin kurduğu bir gruptur. Amazikler Libya'da İbadi mezhebine bağlı, kendi yerel dilleri olan bir halktır. Özellikle Trablus'ta, Cebel Nefusa denen dağlık bölgelerde yaşamaktadırlar. 2018'de Halife Haftar'ın kurdurmuş olduğu İslam Âlimler Birliği'nin İbadilerin arkasında namaz kılmanın caiz olmadığı yönünde fetva vermesi, Amazikleri Haftar'a karşı öfkelenirmiş olduğundan bu güçler de Haftar'a karşı savaşmaktadır.

Olası Sonuçlar

Libya'da Haftar güçlerinin galip gelme ihtimali zayıf görüldüğünden, Serrac hükümetinin önümüzdeki döneme daha avantajlı girdiği söylenebilir. Son hamlesi ile Libya halkının ve milis güçlerin tepkisini çeken Haftar'ın elinde tuttuğu doğu bölgelerinde de otoritesi sarsılabilir. Bu noktada Serrac hükümetinin uluslararası ve bölgesel desteği güçleneceğinden önümüzdeki dönemde tüm ülkenin tek bir siyasi otorite altında birleşme şansı artabilir.

Ancak iç savaşın başlamasından bu yana oldukça değişken olan Libya'daki zemin her an yeni değişimleri getirebilir. Bu aşamada iç dinamiklerin birbiriyle pazarlık süreci bir yana, bölgesel ve uluslararası güçlerin de hamleleri iyi takip edilmelidir; özellikle Mısır, Suudi Arabistan, BAE ve Fransa'nın bir blok olarak yapacağı hamleler dikkatle izlenmelidir.